

60 jaar Israël: Een nieuw geluid (deel 7)

Alfred Esch

De oprichting van de staat Israël had voor de terugkerende Joden niet alleen enorme politieke, religieuze en maatschappelijke implicaties, er moest ook een besluit genomen worden over wat de voertaal van de nieuwe natie zou worden.

Na Babel

Het eerste vers van Genesis 11 begint zo mooi: “En de ganse aarde was enerlei spraak...”. Maar we weten hoe daar een einde aan kwam. God moest “hun spraak aldaar verwarren... Alzo verstrooide hen de HEERE vandaar over de ganse aarde...”. Zowel in Leviticus als in Deuteronomium wordt Israël door God voorgehouden wat de gevolgen zouden zijn als zij Gods geboden niet zouden houden: “...de HEERE zal u verstrooien onder de volken...”. En zo gebeurde het. Zij werden verstrooid over de hele wereld, om de talen te gaan spreken van de landen, waar zij een nieuw bestaan vonden.

Toen, veel later, vele Joden vanuit de diaspora terugkeerden naar het land van hun voorvaderen, bleek dan ook de onderlinge communicatie een groot probleem. De meeste Oost-Europese Joden spraken, naast de taal van het land van herkomst, ook Jiddisch¹. Joden uit

Spaans/Portugeessprekende landen hadden hun Ladino². Natuurlijk hadden zij allemaal het oude Hebreeuws als gemeenschappelijke ‘heilige taal’ (lasjon ha-kodesj). Maar het gebruik daarvan werd vooral beperkt tot de synagoge, voor het lezen en bestuderen van de Tenach.

Eén taal

Bij de eerste grote aliya en de opkomst van het Joods nationalisme (19e eeuw) werd er serieus over nagedacht om één gemeenschappelijke taal te gaan gebruiken. Maar welke taal dat zou moeten worden, daar was men het allerminst over eens. Velen pleitten voor het Jiddisch als echte Joodse taal in plaats van het Hebreeuws, dat vooral als ‘heilige taal’ werd gebruikt.

Juist toen kwam Eliëzer Perelman ten tonele. Eliëzer, geboren in Litouwen (1858), kreeg een orthodox-joodse opvoeding en leerde al heel jong

klassiek Hebreeuws. Met het ouder worden sprak het seculiere gedachtegoed hem steeds meer aan, maar evenzeer het ‘herstel van Israël’. Hoe meer hij warm liep voor een Joodse natie, des te vaster werd zijn overtuiging dat er dan ook één gemeenschappelijke taal moest komen: het Hebreeuws. Hij begon alvast bij zichzelf en gaf zichzelf een nieuwe, Hebreeuwse achternaam. Perelman werd Ben Jehoeda (= ‘zoon van Jehoeda’, naar zijn vader).

Joodse staat

De meeste Joden, die zich omstreeks 1881 in het land vestigden, waren ervan doordrongen dat alléén een eigen Joodse staat de oplossing kon brengen voor de trieste situatie, waarin de Joden zich toen bevonden. Met de eerste grote aliya bereikten zo’n 70.000 immigranten het beloofde land. Eliëzer Ben Jehoeda was één van hen. Zijn oproep aan alle Joden om het Hebreeuws weer nieuw leven in te blazen vond over het algemeen wel bijval. Weliswaar werd al zo’n vijftig jaar op de markten van Jeruzalem een soort Hebreeuws gesproken. Louter noodzaak, want er was nu eenmaal een gemeenschappelijke taal nodig om daar handel te kunnen drijven. Maar van een levende taal, een echte moedertaal, was nog geen sprake.

Omgangstaal

Om van het klassieke Hebreeuws een levende omgangstaal te maken, werkte Ben Jehoeda op drie fronten: Het Hebreeuws moest thuis gesproken gaan worden, op school gebruikt worden én er moesten nog heel veel nieuwe woorden bijkomen. Hij begreep hoe belangrijk het was de jeugd, in de eerste plaats, het nieuwe Hebreeuws bij te brengen. Rabbijnen en leraren werden aangemoedigd om in al hun lessen alléén Hebreeuws te gebruiken. Maar ook voor volwassenen moest het een levende taal worden. Om dat te bereiken bracht hij (1884) een goedkope krant uit: Hatzvi. Daarin stond alles te lezen, van weerberichten tot mode en zelfs wereldnieuws. Hatzvi werd ook gebruikt om nieuwe woorden te introduceren en te toetsen. Ondertussen werkte hij onvermoeibaar aan zijn woordenboek. Het ‘Complete Woordenboek van Oud en Modern Hebreeuws’ zou uiteindelijk 17 delen beslaan!

Moeizaam

Toch kwam het Ivriet (modern Hebreeuws) maar moeizaam van de grond. Hoewel veel leraren zeer gemotiveerd waren om hun leerlingen de taal bij te

brenge, werden ook velen daarbij gefrustreerd. Ze hadden nog geen goede lesboeken, er waren te weinig woorden en uitdrukkingen; vaak was er zelfs nog geen overeenstemming over het gebruik van de klemtoon bij de woorden. Ook lang niet alle ouders zagen het nut van de Ivrietlessen voor hun kinderen. Verder was er nog steeds een behoorlijke tegenstand uit de orthodoxe hoek. Voor hen bleef Hebreeuws de 'heilige taal', waarin Mozes had onderwezen en de profeten hadden gepredikt. Een taal die beslist niet gebruikt mocht worden voor profane en seculiere doeleinden. Toch werd Tel Aviv als eerste een 'Hebreeuwse stad' (1909). Overal werd in het openbaar Hebreeuws gesproken. Straatnamen, verkeersborden, reclames, overheidsdiensten: alles in het Hebreeuws! Het Jiddisch werd praktisch in de ban gedaan. Ook van de nieuwe immigranten werd verwacht dat zij Ivriet leerden.

Erkend

Op 29 november 1922 was het zover: Het Britse Mandaat erkende het Hebreeuws als de officiële taal van de Joden in Palestina. De herleving van het Hebreeuws was een feit!

In 1890 had Ben Jehoda het Comité voor de Hebreeuwse Taal opgericht, dat moest helpen bij het oplossen van de vele problemen waarop men stuitte. De uitspraak, de spelling en betekenis van nieuwe woorden, alsook het gebruik van leestekens, alles moest uitgewerkt worden. Een voortdurende inspanning, die later (1953) zou worden overgenomen door de Academie van de Hebreeuwse Taal. Tot op de huidige dag waakt dit instituut over het Ivriet en streeft ernaar de Semitische eigenschappen en het typische taaleigen te bewaren. Daarbij moet de taal ook nog eens flexibel genoeg blijven om alle moderne gedachten en uitvindingen te kunnen verwoorden. Soms moeten woorden gecorrigeerd worden. Om een voorbeeld te noemen: Waar oorspronkelijk orkester werd gebruikt voor orkest, werd later besloten dit te vervangen door tzimoret, afgeleid van de Hebreeuwse stam zmr (= melodie, lied).

Uniek

Een uniek proces heeft zich voltrokken: dagelijks spreken nu miljoenen in en buiten Israël Hebreeuws als hun moedertaal. De modernste vindingen worden – al 60 jaar – aangeduid met woorden afkomstig uit een van 's werelds oudste

talen.

De taal die duizenden jaren 'slapend' was, kwam weer tot leven: één van de wonderen van het moderne Israël!

Voetnoten:

- 1. Door Midden- en Oost-Europese Joden gesproken taal, geschreven in Hebreeuwse letters, die een mengsel is van Hebreeuwse, Duitse en Slavische elementen.*
- 2. Op het Castiliaans gebaseerde taal van nakomelingen van Sefardische Joden die in 1492 uit Spanje werden verdreven. Oorspronkelijk bleven de Sefardische emigranten in het Spaans schrijven, maar toen zich een eigen Judeo-Spaanse literatuur ontwikkelde, werd, evenals bij het Jiddisch, overgeschakeld naar het Hebreeuwse alfabet.*